

Δικανική Νοσηλευτική: Μια Νοσηλευτική Ειδικότητα στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών

Μαρία Καλαφάτη

**Forensic Nursing:
A Nursing Specialty
in Emergency Department**

«Οι γονείς ενός 8χρονου αγοριού προσέρχονται στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών γενικού νοσοκομείου. Το παιδί αιμορραγεί από το άνω βλέφαρο και φέρει μώλωπες στο πρόσωπο. Δείχνει πολύ φοβισμένο ενώ παράλληλα κλαίει. Η μητέρα αναφέρει ότι το παιδί έπεσε στη σκάλα του σπιτιού καθώς κατέβαινε τρέχοντας. Ο νοσηλευτής παρέχει στο παιδί τις πρώτες βοήθειες υπό την παρουσία και των δύο γονιών και ενώ διενεργεί πλήρη φυσική εξέταση αφαιρώντας τα ρούχα του, παρατηρεί επιπλέον μωλωπισμούς στο σώμα του. Καθώς καταγράφει τα στοιχεία λαμβάνοντας το πλήρες ιστορικό του αγοριού από τη μητέρα, ο πατέρας αναφέρει ότι όλα τα σημάδια "τραυματισμού" προέρχονται από "παιχνίδια πάλης" των αγοριών μεταξύ τους στο σχολείο. Καθώς η μητέρα βοηθάει τον νοσηλευτή να αφαιρέσει τα ρούχα από το παιδί της, του επιδεικνύει κρυφά την παλάμη της, στην οποία φαίνεται μια μαύρη κουκκίδα. Ο νοσηλευτής αναγνωρίζει ότι το συγκεκριμένο άτομο βρίσκεται σε κίνδυνο και ενώ καταγράφει τα αποδεικτικά στοιχεία καλεί τον εφημερεύοντα ιατρό για να διεξάγει την ιατρική εξέταση του παιδιού και να απασχολήσει τους αναφερόμενους ως γονείς του. Παράλληλα καλεί διακριτικά την αρμόδια υπηρεσία για προστασία της μητέρας και του παιδιού». Αυτό είναι ένα περιστατικό που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει κάθε νοσηλευτής που εργάζεται στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών ενός νοσοκομείου. Η διαφορά όμως είναι στον επαγγελματικό χειρισμό του.

Ο 21ος αιώνας χαρακτηρίζεται από τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές και γεωπολιτικές αλλαγές. Η οικονομική κρίση και η αθρόα μετακίνηση πληθυσμών έχουν οδηγήσει σε βίαιες ανθρώπινες συμπεριφορές, που πολλές από αυτές καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επαγγελματίες υγείας σε χώρους όπου οι ασθενείς αναζητούν υγειονομική περίθαλψη. Η υποτίμηση της ανθρώπινης ζωής είναι συνυφασμένη με την τεράστια αύξηση της βίας. Κάθε σωματικό και ψυχολογικό τραύμα που έχει προκληθεί από άσκηση βίας επηρεάζεται από τις βασικές και ουσιαστικές πτυχές της ζωής όπως πολιτισμικές, παραδοσιακές και θρησκευτικές. Η οικονομική, πολιτική, κοινωνική και θρησκευτική κρίση, σε συνδυασμό με το διαπροσωπικό έγκλημα και τη διεθνή τρομοκρατία, απαιτούν σημαντική ανάληψη ευθυνών από τους λειτουργούς της υγείας και της δικαιοσύνης και ταυτόχρονα άρτια συνεργασία για να μπορούν να επιλύουν το πρόβλημα.¹

ΠΕ Νοσηλεύτρια, MSc, PhD,
ΕΔΙΠ Τμήμα Νοσηλευτικής, ΕΚΠΑ

Υπεύθυνος αλληλογραφίας:

Μαρία Καλαφάτη
Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό,
Τμήμα Νοσηλευτικής, ΕΚΠΑ
Παπαδιαμαντοπούλου 123, 115 27 Γουδί
Τηλ: 210-74 61 486
e-mail: maria.kalafati@gmail.com,
mkalafat@nurs.uoa.gr

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) αναγνωρίζει τη βία ως το σημαντικότερο πρόβλημα της δημόσιας υγείας, στον ίδιο βαθμό σημαντικότητας που κατατάσσονται οι μικροβιακές λοιμώξεις παγκοσμίως.² Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του 2014 που παραθέτει ο ΠΟΥ, η διαπροσωπική βία οδήγησε σε περίπου 475.000 ανθρωποκτονίες το 2012, από τις οποίες το 60% ήταν σε άνδρες ηλικίας 15–44 ετών, κάνοντας την ανθρωποκτονία την τρίτη αιτία θανάτου για τους άνδρες αυτής της ηλικιακής ομάδας. Επιπλέον, ένας στους τέσσερεις ενήλικες αναφέρει ότι είχε υποστεί σωματική κακοποίηση ως παιδί ενώ μία στις πέντε γυναίκες και ένας στους δέκα άνδρες αναφέρουν ότι είχαν κακοποιηθεί σεξουαλικά όταν ήταν παιδιά. Η ενδοοικογενειακή βία και η σεξουαλική βία κατά των γυναικών θεωρούνται από τα σημαντικότερα προβλήματα της δημόσιας υγείας και της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μία στις τρεις γυναίκες αναφέρουν ότι ήταν θύματα σωματικής ή και σεξουαλικής ενδοοικογενειακής βίας στη ζωή τους και ένας στους 17 ηλικιωμένους αναφέρει ότι κακοποιήθηκε τον προηγούμενο μήνα.² Σύμφωνα με τα Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας που παραθέτει η Ελληνική Αστυνομία για το έτος 2015 καταγράφηκαν 86 υποθέσεις ανθρωποκτονιών, ενώ διαπράχθηκαν 169 απόπειρες ανθρωποκτονίας.³

Οι επαγγελματίες υγείας καθημερινά έρχονται αντιμέτωποι με καταστάσεις που έχουν προκληθεί από συμπεριφορές που κάποιες φορές αγγίζουν τη σφαίρα του παραλόγου και καλούνται να παρέχουν φροντίδα όχι μόνο στο ίδιο το θύμα αλλά και στον υποφαινόμενο δράστη. Τα τελευταία χρόνια το περιβάλλον του νοσοκομείου τροποποιείται και η επιτυχής παροχή φροντίδας υγείας απαιτεί συντονισμό, συμμετοχή και συνεργατικότητα μεταξύ της πληθώρας των επαγγελματιών που εργάζονται σε αυτό.⁴ Θύματα τραυματισμών, σεξουαλικών κακοποιήσεων, κακοποιημένα παιδιά και ηλικιωμένοι και άλλα θύματα βίας καταφθάνουν καθημερινά στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών των Νοσοκομείων αναζητώντας φροντίδα και θεραπεία.⁵

Ο ρόλος του νοσηλευτή στο συγκεκριμένο τμήμα διευρύνεται καθώς αυξάνεται η προσέλευση των συγκεκριμένων περιστατικών και οι σχέσεις μεταξύ υπηρεσιών υγείας και υπηρεσιών ανίχνευσης των εγκληματικών ενεργειών συνεχώς αναπτύσσεται. Η επείγουσα νοσηλευτική πρακτική επικεντρώνεται όχι μόνο στην παροχή σωματικής και ψυχικής φροντίδας αλλά και στην αναγνώριση, προστασία και συλλογή κάθε εγκληματολογικού τεκμηρίου. Ως εκ τούτου είναι σημαντικό όλοι οι νοσηλευτές που εργάζονται στο τμήμα επειγόντων περιστατικών (αλλά και οι άλλοι επαγγελματίες υγείας) να είναι εκπαιδευμένοι σε

σχέση με τη συλλογή και διαφύλαξη των εγκληματικών τεκμηρίων.⁵

Οι Νοσηλευτές στα Τμήματα Επειγόντων ασχολούνται με τη διαλογή των ασθενών, διενεργούν κριτικές δεξιότητες και θεραπευτικές διαδικασίες, καταγράφουν τις αναφορές των γεγονότων, παρέχουν διδασκαλία και γνωμοδοτούν, συλλέγουν τεκμήρια και συχνά διασυνδέονται με την Ποινική Δικαιοσύνη και τους νομικούς όπου και όπως απαιτείται, κατά τη διαδικασία φροντίδας των θυμάτων βίας (και των δράστών).⁶

Το 1990 η Virginia Lynch, αναγνωρίζει και καθιερώνει τη Δικανική Νοσηλευτική ειδικότητα στις ΗΠΑ, ως την εφαρμογή της νοσηλευτικής διεργασίας υπό δημόσιες και νομικές διαστάσεις καθώς και την εφαρμογή της δικανικής υγειονομικής περίθαλψης στην επιστημονική έρευνα του τραύματος και /ή της κακοποίησης που σχετίζεται με τον θάνατο, τη βία, το έγκλημα, την αστική ευθύνη και τα ατυχήματα.¹

Το 1992 η Αμερικανική Ακαδημία Δικανικών Επιστημών (American Academy of Forensic Sciences) αναγνωρίζει τη Δικανική Νοσηλευτική (Forensic Nursing) ως επιστημονικό κλάδο. Το 1992 επίσης, ιδρύεται ο Διεθνής Σύλλογος Δικανικών Νοσηλευτών (International Association of Forensic Nurses IAFN) ως ο πρώτος επαγγελματικός σύλλογος των Δικανικών Νοσηλευτών,⁷ ο οποίος έως το 2011 συμπεριλαμβάνει 2.000 μέλη σε 11 χώρες όπως: Μεγάλη Βρετανία, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Καναδά, Νότια Αφρική, Χονγκ Κονγκ, Ζιμπάμπουε, Σκωτία, Ιαπωνία, Ουαλία, Ονδούρα, Ελ Σαλβαδόρ, Κόστα Ρίκα, Σιγκαπούρη, Γερμανία, Ινδία, Τουρκία, Ιρλανδία, Σουηδία, Ολλανδία και Κούβα.⁸ Το 1995 ο Αμερικανικός Σύλλογος Νοσηλευτών (ANA) αναγνωρίζει τη Δικανική Νοσηλευτική ως Νοσηλευτική ειδικότητα ενώ το 1997 ο ANA και ο IAFN από κοινού δημοσιεύουν την πρώτη έκδοση του «Σκοπού και των προτύπων της Δικανικής Νοσηλευτικής Πρακτικής».⁷

Το 2006 ο IAFN και ο ANA περιγράφουν τη Δικανική Νοσηλευτική ως την άσκηση της νοσηλευτικής εκεί που διασταυρώνονται τα συστήματα υγείας και νομοθεσίας.⁹ Σύμφωνα με τον IAFN και τον ANA, η Δικανική Νοσηλευτική Πρακτική στηρίζεται στην πλούσια βιο-ψυχοκοινωνική και πνευματική εκπαίδευση των νοσηλευτών χρησιμοποιώντας τόσο τη νοσηλευτική διεργασία για τη διάγνωση και τη θεραπεία ατόμων, οικογενειών και κοινοτήτων που βάλλονται από τη βία και το τραύμα, όσο και τα συστήματα που απαντούν σε αυτά. Η Δικανική Νοσηλευτική στοχεύει στην αναγνώριση, διαχείριση και πρόληψη των εκούσιων και ακούσιων τραυματισμών στη διεθνή κοινότητα. Ο Δικανικός Νοσηλευτής συνεργάζεται με τις υγειονομικές υπηρεσίες καθώς και τα κοινωνικά και νομικά συστήματα για τη διερεύνηση και την ερμηνεία

των κλινικών δεδομένων και των παθολογιών, αξιολογώντας τον ακούσιο ή εκούσιο σωματικό και ψυχολογικό τραυματισμό, περιγράφοντας τις επιστημονικές σχέσεις μεταξύ τραύματος και τεκμηρίου και ταυτόχρονα ερμηνεύει τους σχετιζόμενους παράγοντες ή τους παράγοντες που το επηρεάζουν.⁷

Μετά την αναγνώριση της ειδικότητας της Δικανικής Νοσηλευτικής, οι επαγγελματίες Ποινικής Δικαιοσύνης και οι Νομικοί, είναι οι επιπρόσθετες ειδικότητες που άμεσα ή έμμεσα συμβάλλουν στην υγεία και την ευημερία του ασθενούς πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη νοσηλεία του.⁴ Πολλές φορές όμως αυτό το πλήθος των επαγγελματιών που συνυπάρχουν, προκαλεί σύγχυση και μπερδεύει τους ασθενείς και αρκετές φορές τους οδηγεί σε παράπονα και αγωγές. Για αυτόν τον λόγο είναι επιτακτική ανάγκη η παρουσία εκπαιδευμένων δικανικών νοσηλευτών που να παίζουν τον ρόλο συνδέσμου, καταλύτη ή σε πολλές περιπτώσεις του «διαιτητή», που θα φέρει όλους αυτούς τους συμμετέχοντες μαζί σε μία συνεκτική, λειτουργική ομάδα για καλύτερη παροχή φροντίδας υγείας.⁴ Οι Νοσηλευτές Επειγοντολογίας συχνά εφαρμόζουν δεξιότητες και επιτελούν ενέργειες που συμπίπτουν με τη Δικανική Νοσηλευτική.

Ο IAFN και ο ANA, περιγράφουν τη Δικανική Νοσηλευτική ως την επιστήμη που ενσωματώνει την επιστήμη της εγκληματολογίας και της νοσηλευτικής για την αξιολόγηση και τη φροντίδα των πληθυσμών που υποβάλλονται σε σωματική, ψυχολογική ή κοινωνική βία ή τραυματισμό. Η ιδιωτικότητα, ο σεβασμός και η αξιοπρέπεια χαρακτηρίζουν τις υπηρεσίες που παρέχουν οι δικανικοί νοσηλευτές σε αυτούς που έχουν πέσει θύματα εγκληματικής πράξης, τραύματος και βλάβης εκ προμελέτης. Επιπλέον συμβάλλουν σημαντικά για την αξιολόγηση, τη συλλογή των στοιχείων για την εγκληματολογική ανάλυση και την έγγραφη αναφορά του εγκλήματος.¹⁰

Η εκπαίδευση των Δικανικών Νοσηλευτών περιλαμβάνει τη βασική εκπαίδευση στη Νοσηλευτική και εξειδικευμένη εκπαίδευση στη γνώση των νομικών συστημάτων καθώς και στην απόκτηση δεξιοτήτων που αφορούν στην αναγνώριση των τραυματισμών, την αξιολόγηση και την τεκμηρίωσή τους. Η εξειδίκευσή τους μπορεί να παρέχεται σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες σε υποθέσεις που αφορούν στη σεξουαλική κακοποίηση (Sexual Assault Nurse Examiner, SANE), την ενδοοικογενειακή βία, την παιδική κακοποίηση και αμέλεια, την κακομεταχείριση ατόμων τρίτης ηλικίας, τη διερεύνηση θανάτων, τον σωφρονισμό και τις συνέπειες μετά από μαζικές καταστροφές.⁷

Στη Μεγάλη Βρετανία στους Δικανικούς Νοσηλευτές συμπεριλαμβάνονται και οι Ψυχιατρικοί Δικανικοί

Νοσηλευτές ως υπο-ειδικότητα όπου εστιάζουν στη φροντίδα ασθενών με ψυχικά προβλήματα υγείας.¹¹ Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι σε καμία των περιπτώσεων οι Δικανικοί Νοσηλευτές δεν αντικαθιστούν άλλους επαγγελματίες υγείας και δικαιοσύνης αλλά συνεργάζονται μαζί τους εκτελώντας συγκεκριμένες δικανικές διαδικασίες.⁸

Δυστυχώς, στην Ελλάδα δεν υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα που να παρέχουν την πιστοποίηση των νοσηλευτών στην αντίστοιχη ειδικότητα αν και παγκοσμίως θεωρείται απαραίτητη για την αρτιότερη παροχή φροντίδας στο ΤΕΠ και στην καλύτερη εγκληματολογική έρευνα. Η πιστοποίηση της Δικανικής Νοσηλευτικής ειδικότητας στον ελληνικό χώρο θα επιφέρει αλλαγές τόσο στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά στην άσκηση του νοσηλευτικού επαγγέλματος όσο και στην αποδοχή τους ως εξειδικευμένους επαγγελματίες από τους ίδιους τους ασθενείς και τις υπηρεσίες υγείας.

Βιβλιογραφία

- Lynch V, Barber J. *Forensic nursing*. St. Louis, MO: Elsevier, 2006.
- WHO 2014. Global Health Observatory (GHO) data. Violence prevention Global status report on violence prevention, 2014
- Ελληνική Αστυνομία. Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=49980&Itemid=1426&lang=.Πρόσβαση Δεκέμβριος 2016
- Pasqualone GA. The relationship between the forensic nurse in the emergency department and law enforcement officials. *Crit Care Nurs Q* 2015, 38:36–48
- McGillivray B. The role of Victorian emergency nurses in the collection and preservation of forensic evidence: a review of the literature. *Accid Emerg Nurs* 2005, 13:95–100
- Simmons B, Grandfield K. Focus on forensic nursing education. *J Emerg Nurs* 2013, 39:633–634
- American Nurses Association and International Association of Forensic Nurses. *Forensic Nursing Scope and Standards* 2015. Silver Spring, Maryland, 2015
- Hammer, R, Moynihan, B, Pagliano, E. *Forensic Nursing: a Handbook for Practice*. 2nd edition, Jones & Bartlett Publishers, 2013
- International Association of Forensic Nurses. What is forensic nursing? <http://www.iafn.org/displaycommon.cfm?an=1&subarticlenbr=137>. Published 2006. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2016
- American Nurses Association (ANA) & International Association of Forensic Nurses (IAFN). *Scope and standards of forensic nursing practice*. Washington, DC: ANA, 2009
- Mason T, Lovell A, Coyle D. "Forensic psychiatric nursing: skills and competencies: I role dimensions". *J Psychiatr Ment Hlth Nurs* 2008, 15:118–130